

Адыгэ Республикаем и Правительствэ игъээст

Искусствэ лъагэм фырагъэджэштых

АР-м и Лышъхъэу Къумпыл Мурат театрэмрэ киномрэ яактер цэрылоу, УФ-м инароднэ артистэу, УФ-м и Къэралыгъо шүхъафтынхэм ялауреатэу, Урысые къэралыгъо театрэу «Сатирикон» зыфилоу Аркадий Райкиним ыцлэкэ щытым ихудожественнэ пащэу Константин Райкиним тыгъуасэ йуклагъ.

А. Гусев.

Зэлукэгъум хэлэжъагъ АР-м и театральнэ объединение ипащэу, АР-м и Лъэпкэ театрэу И.Ш. Цэим ыцлэ зыхырэм ихудожественнэ пащэу Ацуныжъ Рустам.

Артист цэрылоу къэгъэльэгъонэу «Над балаганом не-бо...» зыфиорэр Адыгэим къыщигъэлэгъонэу къекуагъ. Адыгэим исхэм театрэм фэгъэхыгъе усэхэр тыгъуасэ аш щызэхахыгъэх. Давид Самойловым, Николай Заболоцкэм, Николай Рубцовым, Осип Мандельштам, Лопе де Вега, Александр Пушкиним яусэхэм артист цэрылоу Пушкиним ыцлэ-

кэ щыт народнэ унэм къышдягъ. Зэлукэгъур спектаклым ыпэктэ зэдьрятагъ.

«Тылукэнэу зэрэхъугъэр лъэшэу тигуал. Урысыем имызакъоу, нэмийк хэгъэгүхэми зэччишилоу узэрэштыр аашац. Адыгэим аэрэл укызэрэкло-рэр. Уитворчествэ зикласэхэр бэу тиреспубликэ исих. Сценэм укызытехъэжээ жы пкэлтэу зыкызэрэлшырэмкэ агу къыдэоша. Непэ къэбгъэльэгъошт спектаклэри цыфхэм агу рихынэу сэгүгъэ», — **къыуагъ Къумпыл Мурат.**

Адыгэим и Лышъхъэу къызэх-рэхигъэштых, республикэм

исхэр творческэ проект гъэшэгъонхэм, артист цэрылохэм якъэгъэлэгъонхэм сыйдигуу къяжэх.

«Цыфхэр ягуалэу театрэм, культурэм инэмийк учрежденихэми makloх. Ятворческэ амалхэм зыкызэгъэхыгъэным пае тиколлективхэр грант программэхэм ахэлажъэх. Пушкинскэ картэми непэ иштуагъэ къякло. Зэлхүньягуу къылдытиэр лъыдгъэкуатэ тшлонгъу. Театральнэ искуствэм тиреспубликэ аш нахь зызэрэшциригъэшшомбгъущтым сицыхээтель», — **къыуагъ Адыгэим и Лышъхъэ.**

Творческэ проектхэм яхырышынкэ юзэдэлжэхъенгъэ зэрэлъагъэлтэшт шыклем зэлукэгъум щытегушиагъэх. Адыгэим игурыт еджаплэхэр къэзыуухырэ кіэлэдэжэкло сэнауухэр театральнэ искуствэм фегъэдэгъэнхэмкэ амалэу щылэхэм Константин Райкиныр къатегушиагъ. Аш къызэриотагъэмкэ, Константин Райкиним сценическэ искуствэмкэ иапшэрэ еджаплэ студие щызэхашэн ямурад. Джаш фэдэу гастрольнэ турхэр зэрэзэхэштхэм зэлукэгъум щытегушиагъэх.

Адыгэим и Лышъхъэ мыш фэдэ тофхъабзэм къыдьригъэштагъ ыкы актерхэм ялэпэ-иэсэнгъэ зыкьеэгъэтигъэнэм, театральнэ искуствэм республикэм зытегъэшшомбгъуэхэным мэхъанэшхо зэряэр къыуагъ. Къумпыл Мурат творческэ коллектив дэгъубэ Адыгэим зэриэм фэгъэхыгъэу Константин Райкиним къыифилтагъ. Творческэ коллектив цэрылохэм ахэхъэх Адыгэ Республикаем и Урыс къэралыгъо драматическэ театрэу А.С. Пушкиним ыцлэкэ щытымрэ АР-м и Лъэпкэ театрэу И. Ш. Цэим ыцлэ зыхырэмрэ. Пушкиним ыцлэкэ щыт народнэ унэм ахэр чэтих. Константин Райкиним моноспектаклэм зыкызэрэшгъэлэлъэуагъэм имызакъоу, республикэм итеатральне тофшылэхэми, искустввэхэмкэ колледжэу У. Х. Тхъабысымэм ыцлэкэ щытим истудентхэми творческэ зэлукэгъум аадыриагъ.

«Тизэхынгъэ талпаки зэрэлъдгъэлэштэйн сицыхээ тель. Шьюитеатрэ къышидгъэльэгъон тъякышт спектаклэхэм, гастрольхэм тягушысэшт. Творческэ зэдэлжэхъенгъэ зэдьтиэ хъугъягъэмэ дэгъугъэ. Республикаем ипащхэм культурэ зэхъокынгъэхэм мэхъанэшхо зэряэр къызэрагуриорэр ыкы

(Икэух я 2-рэ н. ит).

Цыфхэмкээ зи зэхъокыштэп

Адыгэим и Лышъхъэу Къумпыл Мурат Урысыем и Социальнэ фонд Адыгэ Республикаемкэ и Къутамэ ипащэу Мэшлэкъо Хъамидэ ригъэблэгъагъ.

Ильесэу икыгъээм Къутамэм тофэу юшагъэм икэуххэм атегушиагъэх, мы ильесым аш зэшүүхын фаехэм, джащ фэдэу республикэм ихэбээ къулыкъухэм зэрэдэлжэштхэм, Адыгэим Ѣылсэухэрэм ахъщэтын лъэпкэ зэфэшхъафхэр зэрэлкэлгъэхъащтхэм яхыгъэ тофыгъохэм ансыгъэх.

Адыгэ Республикаем и Лышъхъэу анахъэу ынаэл зытиригъэтыгъэр Урысые Федерацием и Президентэу Владимир Путиним Федеральнэ Зэлукэл фильтэхыгъэ Тхъылтым зиггүү къышишыгъэ шылдэгъэхъащтхэм яхыгъэ тофыгъохэр ары.

«Цыфхэм социальнэ іэпү-іэгъу ятыгъэнымкэ тофхъабзэхэр зэлкэ игъом ыкы икъоу республикэм Ѣызэшшохыгъэнхэм мэхъанэшхо ил. Хэгъэгум и Президент унагъохэм, ныхэм ыкы кэлэцкылхэм іэпүіэгъу ятыгъэнымкэ, демографи-ем хэхъоныгъэ фэшыгъэнымкэ

(Икэух я 2-рэ н. ит).

Уахътэр блэшъумыгъэк!

Мэллыльфэгъум и 20-м нэс 2023-рэ ильесым иятлонэрэ мэзих тэллытагъэу республикэ гээзтэу «Адыгэ ма-къэр» нахь пыутэу къи-шиутхыкын шульэ-кыщт.

Урысыем и Почтэ къы-зэхъицхырэ фэгъэлтэн зыхэлтэй уахътэр къы-фэжъуугъэфедэмэ, мэзихым къышуфахыицт гээзтэйм ыосицтыр сомэ 953,58-рэ (ин-дексэу П 4326-рэ). Аргоми 165-кэ нахь ма-къэр къышуфахыицт. Уахътэр блэшъумыгъэк, шууифедэ зылэхъумыгъэк, шууилатх лъэпкэ гъэ-зет закъом!

Нартхэм Яльэуж тытетэу

«Адыгэ макъэм» июфышIэхэм ягукуэкIыкIэ, республикэ Адыгэ Хасэр яIэпыIэгъоу, гъэзетыр мыгъэ ильэси 100 зэрэхъугъэм фэгъэшьошагъэу зэхатщэрэ хъакIэщхэм яя 3-рэ зэlyukIэгъу археологии ыкIи тарихъ мэхъанэ зиIэ лъэпкъ кIэнэу тиIэхэм афэгъэхъыгъагъ.

АР-м и Лъэпкъ музей илофышлэхэр, АР-м икултурнэ кэн къеухуумэгъэнымкіэ ыкли гъефедръэнымкіэ и Гъэлорышлалэ ипащэу Цыплынэ Рустем, АР-м зеклонымкіэ ыкли зыгъэпсэфы-плэхэмкіэ комитетэм ипащэ игуадзэу Джарымэ Беллэ, Адыгэ къэралыгъо университетэм тарихымкіэ ифакультет ипащэу Пэкшо Нурбый, Мыекъопэ къэралыгъо технологическе университетэм иполитехническэ коллеж иклэлэгъаджэу Къудаикъо Нуриет, зэльашлэрэ Ыспэласу Стлашь Юрэ, «Адыгэ макъэм» илофышлэхэр, Адыгэ Хасэм хэтхэр, адыгэ филологиэмре културэмре ыкли тарихымкіэ факультетхэм (АКъУ) ястдентхэр хъаклещым илофышэн хэлэжьагъэх. Къэбарлыгъэслэсийнмкіэ «Адыгэ макъэм» ихъаклещэм ялпыгъэгүр Къэралыгъо телерадиокомпаниеу «Алыгяяр» ары.

«Адыгей» ары.
Археолог цэрыйоу, экспеди-
ции пчыагъэхэм ашылжэжьаа, зилешшхыитlykэ лэпкъ кэнэр
къэзыгубоигъэу, АР-м и Лъэпкъ
музей инаучнэ юфышэ шъхва-
лэу Тэу Аслтан археологии ыкли
тариши мэхъанэ зилэ чыпэхэу
адыгэ чынналман итхэм къате-
гущылаагь. Ахэр къэтхыхъаа, эклонланлэу илэхэр гэнэфагъэу,
юфшиэнэу щызэшшуахыгъэхэр
зэхэфыгъэу, къыщычахыгъэ
пкъыгъохэр ушэтигъэу — а
зэпстэум икъэбар игъэкшотыгъэ
сурэтхэр игъусэжьэу Тэу Аслтан
пчагум къырилхъяа, гэх.

«Мыжъо ләшәгъум кыще-
гъяжъагъез джэрз, мыутә—
скиф лъэхъанхэм, гурыт лә-
шәгъухэм — зәкә тарихъ
лъэхъанә тшәхэрэм ясаугъэт-
хэу тичынальэ итхэр мин
пчыагъэм нэсү. Археология
саугъэтэу тиәр бәдәд, зы-
тынрэ зээгъешшэнрэ тиәп.
Ныбжыккәхэр фәдгъечәфи-
хэ фае. Тильәпкъ итарихъ,
тикән зэгъефагъез къэзыт-
хыжын, зэфэзыхысыжын
тызфэнэйкъор. Тятэжь пашъ-
эм къакәнныгъэхэр къэдгьо-
тыжырэ пкыгъохэм нәры-
льэгъу къитфашы. Зеклохэр
тишъольыр къизихъэхәкәэ,
ашюгъешшэгъонын ыльэкыщт
закъоу къитщыхъурэр Мые-
къопэ районым ит къушхъэ-
хэр ары. Ау ахэм язакъоп,
Кошхаблә, Красногвардейскэ,
Теуцожь, Тэхъутэмыйкъое рай-
онхэмии археология ыкы та-
рихъ чыпіә хъаләмәтхэр
арытых, макләу зэгъешшагъэх,
икку фәдиззэу къэтхыхъагъэ-
хәп. Мары Цыплынэ Рустем
щыс. Тызгъүесү ахэм пчыа-
гъэрэ тяклолларгъ. Ау һофым

нэмүкі! екіолаптә ишықылға. Тарихъ чыптахэр, культурнэ кізінім исауғатхэр гъеңзэ-фыгъэнхэ, ахэр гъеңзэбзэгъэнхэ, екіолаптәхэр афәшшыгъэнхэ, зекіо кlyapтә шыгъэнхэ фәе. Къычылатыкылгъэ пкы-гъохем дунзэ мэхъанә язу, къэралыгъоми ишіз хэлзэу аужырэу тишъольыр щытла-гъэр Александр Лесковыр ары. Аш ыуж ильэс 41-рэхъуғъэ дунзэ мэхъанә язу археологияю шофшән инхэр тишъольыр зыщымыкыягъэхэр. Уитарихъ зэмыгъашз, лыымыгъэкүат хъумә, нэмүкі лъепкым итариҳт мэхъужы. Аш фәд щысәхәри тәшләх», — гумәкылғы шыхъалу щыләхэм Тәү Аспылан ягугұ къыштыр.

Шъольырым икультурнэ кэн ухъумэгъэнымкэ ыкы гъэфедэгъэнымкэ Гъэйорышаплэм ипащэу Цыптынэ Рустем археолог сэнэхъатыр зышогъешэгъон ныбжык! Эхэр зэрэти-маклэхэр, специалист хэхыгэхэр, шэнгэлэжхэр а лъены-къомкэ зэрэтимы! Эхэр кыыгуагь: «Ильес 15 хувьгэу тарихынмкэ факультетын сыйдэлжээ, ико-миссиөхэм сахэт. А уахтэм кыкылоц археологэу нэбгыри 4 кычыгыгъэйыгъ. Ахэм ашыщэу зыр къералыгъом икыжыгъ, ятлонэрэ пшэшэлжээье Ростов клохыгъэ, джыри нэбгыритур Кьюкыплем щыпсэурэ лъэпкъхэм яискусствэкэ къералыгъо му-зеим и Темир-Кавказ къутамэ щэлажьэх. Археологирем дэлжээн шэнгэлэжхэр тиэхэп. Аслыан кызызериуагьэу, тызэлоки, тарихъ чып! Эхэр къэтэклүхъэх, ахэр тэшлэх, аутадэлжээнэу цыифхэр тищыклагъэх, тыфырикүрэп. Тырэгү-щыгышь, тызэбгырэкыжбы, ло-

ялэпылэгъоу, гъезетыр
яя З-рэ зэлуклэгъу
ыгъагъ.

тетыр къызиухкэ юф зышишэн
ылтэккыщт къулыкъухэр къаклэ-
лъэунхэ фае. Еджэнэр къы-
зиухкэ, къэллээгүэ къулыкъум
ильэсцишм нахь мымаклэ юф
шишэн фаеу зээзэйнныгъэмкэ
ипшээрлыль. Аш фэдэ чыпилэу
къатырэри зытгүщым блэклы
хъущтэп. Үлкэ зыхэмийл чыпилэ
бэу къиуатыщтэп. Тисту-
дентхэр гъемафэрэ шьоф
практикэми тэгъаклох, тишъо-
льыр щыклюрэ экспедицие цы-
къухэм ахэлжъяхъ»

күхэм ахэлжээх».

Хэгъяунэфыкыгъян фае экспедициехэм ахэтхэу аш фэдээ юфтхьабзэхэм гъемафэрэ ахэлжъэрэ студентхэм зы мафэм соме мини 3 — 4 къагъэхъэн зэрэлжээчштийр.

«Сяте Іккыл къэрал къыкылжыгъ. Сицыкылгъом щегъэжъагъез тарихыр сикласэу, аш сыйфеджэнэу къыхэсхыгъ. Апэрэ курсыр къызылтэухым практикэ тилагъ, апэрэу экспедицием сыхэфагъ. Археологэу Глушко тигъусагъ. Къошынхэр, урым амфорэ, джэрз гъэдэхальзхэр ашыгъум къэдгъотыгъэх. Ар сшлогъэшгъоныгъ. Ятлонэрэ курсым үүж Цылпынэ Рустем тигъусэу Усть-Сахрай тышылагъ, испунэхэм тахэхьагъ. Хъаджыкъо нэмэйкэу испунэхэр зыгорэм итхэми сшлагъэп. Ар нэрыльзэгъу къысфэхъугъ, зыфэдэ къэмыхъугъэ опыт ин сиэхъугъэ. Сигуалзу аш фэдэ дэккылгъомэ сахэлажъэш ыккитапакы сахэлажъашт.»

Аш фэдэу къэгүштээгээ ныбжыкіэм тигъэгушуягь, археология сэнхьятам фэштэгье студент зырызхэр зэрэштээхэр нэрыльэгьу къытфэхүүгь.

нэршылтыгы кытага жүргүлдүү.

Театрэм Цыифхэр зэфещэх

Москва къикыгъэ хъаклэу, УФ-м инароднэ артистэу Константин Райкиныр АР-м итеатральнэ объединение хэт артистхэм А. Пушкиным ыцэ зыхыре унэм ашыулагь.

А. Гусев.

Беллэ пчэгум къедгъэблэгъагь. Тарихь чыпэхэр зеконым хэгъэхъагъэхэмэ ишуагъэ къи зэрэкштыр, аш ижэктотыгъэй юф зэрэдашлэрэр къытотагь: «Постэуми зэрэшшүүлэрэмкэ, зеконир къэралыгъом ыкюц нахь щизэхэцгээним джиддэм дэлажь. Этнографический зеконым хэхэз испунхэм, тарихь ыкчи археологие къеним ичыпэхэу тиэхэм якль гъогуанхэр. 2023-рэ ильэсийн ибэдээгүй маза щуяблагьэу Гъозэрыплэ, Хаджыкъо адэт испунхэр, «Богатырская поляна» зыфиорэ зыгээсфыпэр зэхдгъэуцогъэ зекло гъогухэм ахэдгъэхъагъэх. Мыеекъолэ районным изакъол, Туцожь, Тэхъутэмийнээс районхэм зафэтгъэз. Зекло гъогукэхэм тальхьу. Рустем зипэцэ гъэорышапэми тыдэлажь, культурнэ къеним исаугтэхэм юф адэтшэнэу тыхьазыр, а лэнэйкомкэтиофшиэн нахь лыдгъэкотэшт».

Зэлжашлэрэл лэпэктэй Испасэу Стлашь Юрэ ыгу хэклэу зигугуу къышыгъэр зеклохэр музейхэм макэу ачахъэхэ зэрхь угъэр ары. Археология ыкчи тарихь къенэу тиэхэм яхыгъэу арагъэ шыгъэ шуяшэхэу «Гъобэкъуа щыш амазонкэр» ыкчи «Адыгэ им иуашхъэхэр» зыфиорхэрэр иколлекции хэтхэу Къокыпээм щыш лъепкхэм яискусствэкэ къэралыгъо музей и Тэмыр-Кавказ къутамэ чэлтих. Улугбек иобсерваториу Самарканд пэблагъэу щытым икъэгъэ льэгъонхэм ашыг гущыэ пэублэу фашыгъагъэхэу дзэктэлэу Тимур къыуагъэу тарихъям къыхэнагъэхэр Стлашь Юрэ щысэу къыхыгъэх. Ахэр тихъаклэш зыфгъэхъыгъэм къеклы шылгъэу Юрэ ылтыгъэр ыкчи а гущыэхэм къяджакь: «Лъепкыбэхэм, тарихь хуульгъэшгэ къинэу зылхырыкыгъэхэм къахэклэу, ижъирэ шэн-хабзэу ахэлгъэхэр къэзыушхьатырэ осэнчэ къеним изы лахь чанагъэу хуульгэ. Ахэр гъэдэхальхэм е тхыпхэхэм анахь льаплэу щытыгъэх, лъепкынитарихь, икультуре ятамыгъэзехъэр тарихьым чыпэ щаубытыщтыгъ. Лъепкын ишэжь изы лахь ахэм адэктодыгь. Цыиф лъепкын зишэжыннымкэ ыкчи нэмийхэм заригъэшнүүмкэ аш ишуагъэ къызэрэкштыгъэм щеч хэльэп. Зеконымкэ ыкчи зыгээсфыпэхэмкэ комитетым итхамате игуадзэу Джарымэ Бэллэ Тэу Аслан зекло гъогоу зэхигъэуцагъэр къарихылэ ныш, хигъэлэхнхэу комитетым къыргызбэлэгъагь. «Нартхэм ялъэж тутетэу» — зекло гъогукэм Бэллэ псынкэу цээ къыфиусыгь. Шъольырим пхырыкырэ зекло гъогуанхэм ар ахагъэуцон зэралъэкытштымкэ зэхахьэм хэлажьхэрэр къыгъэгугъагъэх. Хаклэшым изэхэсгээ кэух шлаго фэхъуагь.

Сурэтхэр: Ишынэ Аслан.

— къыхигъэшыгь Стлашь Юрэ. Мыеекъолэ къэралыгъо технологическэ университетым иполитехническэ коллеж икэлэгъаджэу Къудаикъо Нуриет культурнэ къенэу лъепкын илэхэм ашыщэу адыгэ чыгхатэхэм ацэ къыриуагь. Пхэшхээ-мышхээ чыг лъепкхэу мылэрысэр, къужьыр адыгэмэ зэраггэтысхэштэгъэхэр, ахэм афэдэ чыгхэу ильэс 200 зынныжхэр зэрэшшэхэр, джынэс пхэшхээ-мышхээхэр къазрапыкхэрэр, ижъирэ адыгэ мылэрысэ ыкчи къужь лъепкхэм ацэхэр къызэралъотыгъэхэр къытотагь. А зэптэур зыдэт тхыльэу «В поисках стародыгских сортов яблони и груши» зыфиоу ежь Къудаикъо Нуриетрэ Ирина Бандуркорэ къыдагъэкыгъэр Тэу Аслан шуяхфтынэу къыритыгь.

АР-м и Лъепкъ музей лъакыбым щыэ тильэпкъэгъухэмкэ иотдел ипащэу Мэфэштукъо Шангулэ Тэу Аслан Лъепкъ музейн ипкъэу, икэсэнэу зэрильтийрээр, шэнэгъэ куоу илэр къазрашхъаэрэр, Аслан изакъоми къыгъоигъэ пкъыгъохэр хъарзынэшым изы лахьышу зэрэштыр къытотагь ыкчи аш ыцэкэ зекло гъогуанэ зэхагъэуцоныш, зеклохэр рагъэклонхэу, аш ежь Асланин адьтетэу, тарихь къенэу тиэхэм якъэбар къафиуатээ юшынэу къахильхъагь.

Тэу Аслан хъаклэшым къышигъэлэгъуагъэхэм ашыщыгь Туцожь ыкчи Тэхъутэмийнээс районхэм ятарихь чыпэхэр зыдэштихэр зышигъэуэнэфыгъэ картэу ежь зэхигъэуцагъэр. Тарихь къеним щыщэу аш чыпэ халамэт къыхеубытэ — Алэдж иунэу зикъэбар нарт пхынальхэм артыр ары. Ижъирэ адыгэхэм яхэсэзэхэхьапэу, тхэлэлэйупэ чыпэу ар щытыгь. Адыгэ хэгъэгум игуучээр ар альтэштигь, итэдэрэ чыпэ укъикыгъэми, аш къынэсирэ гъогухэр зэфэдизыгъэх. Джаш фэдэ чыпэхэр зышээрэ шэнэгъэлэж-ушэтаком ишэнэгъэ гъэфедэгъэн зэрэфаем щеч хэльэп. Зеконымкэ ыкчи зыгээсфыпэхэмкэ комитетым итхамате игуадзэу Джарымэ Бэллэ Тэу Аслан зекло гъогоу зэхигъэуцагъэр къарихылэ ныш, хигъэлэхнхэу комитетым къыргызбэлэгъагь. «Нартхэм ялъэж тутетэу» — зекло гъогукэм Бэллэ псынкэу цээ къыфиусыгь. Шъольырим пхырыкырэ зекло гъогуанхэм ар ахагъэуцон зэралъэкытштымкэ зэхахьэм хэлажьхэрэр къыгъэгугъагъэх. Хаклэшым изэхэсгээ кэух шлаго фэхъуагь.

Пшээн фае. Тхъамафэм сыхыат 36-рэ актер сэнэхъатымкэ етэгъаджэх. Мафэ къэс сыхатах, тхъаумафэри зыгъэпсэ-фыгъо мафэкэ клоэр, актерхэм ежь-ежырэу юф зыщызыдашэхъирэ маф. Театрэр — сиун, сибын, сызыгъэсэурэ дунай. Тисэнхыят къыхахъэхэрэм зеклэми джар зэхашэн фае».

Урьис драматическе ыкчи Лъепкъ театрам яартистын К. Райкиним уччэ зэфэшхъафхэр зэлукэгүм щыратыгъэх. Гущыэм пае, театрэр сыйдым пае цыифхэм ящыклагъа, сыйд ишпээрэль шыпкээр.

К. Райкиныр: «Театрэр зэфэшхъаф шыпкэу щытын ылъэкыщт. Къыгъэлъягъорэм демыгъэштэн е дебгъэштэн пльэкыщт. «Константин Богомоловым, Кирилл Серебренниковым агъэуцухэрэм уяплы хъущтэп» зылохэрэм адэзгаштэрэп. Б. Щукинны ыцэ зыхырэ театральнэ институтын студентхэм джаш фэдэ «лъижхэр» къахэклих. Нэмийкэу сяджэн сльэкырэп. Зэкэ зыщызэгъэфгэ дунаеп тышыпсэурэр. Гум ымыштэу бэ тъэгъуэр, къыхэкырэп. Ареу щытми, аш мэхъанэу илэр уригъэгүшсэныр, уиакыл, уизэхашэ къыгъэуцын ары. Театрэр уигуушысэ къыгъэбэрын фае. Артист дэгъум ыл узызэ ироль къызэришырэм фэдэу, аш еллынэу театрэм къэлкыагъэхэм ар зэхашэн фае. Театрэр узым къыхэкыгъэ искуствэу щыт. Театрэр театре шыпкэх хъумэ, цыифхэр зэфещэх. Немирович-Данченкэм ылоштыгь: «Театрэр ильэси 10 — 12-м чанэу лэжээн ыльэкишт, нэужым жыгъю шэнхэр къызаштэх. Сыдэуштэу аш

упэшүеклон пльэкыщта? Олег Табаковым тхъагъэпцыгъэкэ насыпым удэзеклон фаеу ылоштыгь. Сыдэуштэу? Ныжыкхэхэр ренэу къыхапшхээзэ, ебгъаджэхээзэ, театрэм лыкэе къебгъештэхъээзэ шыын фае. А лъэнэйкомкэ Рустам ныжыкхэхэр тиеджаплэ къычигъахъэхэм шоигъюу рихыжъэгъэ юфтхъабзэм десэгшаштэ ыкчи сугу рехъя».

УФ-м инароднэ артистэу Кукэнэ Мурат зэлукэгүм икэхүм Константин Райкиным зыфигъэзагь ыкчи Адыгейим икыщт ныжыкхэхэу театральнэ искуствэмкэ ашпээрэ еджа-пэ щеджэштхэм шэн-хэбээ шлагъохэр зэрэлъягъэкотэштыр къыуагь. Ильэс пчагъэкэ узэкэлэбэжьмэ актер сэнэхъатым къэралыгъом игуучээ шыфеджагъэхэу, гъогур къа-фызэузыгъэгъэ нахыжъхэр театрэм джынэс зэрчэлтэхэр къычигъэтхыгъигь. Ленинград (ПГИТМИК) ыкчи Москва (ГИТИС) яапшэрэ театральнэ еджа-пэхэр ахэм къызэраухыгъэхэр зэрялэхэр хигъэунэфыкыгь. АР-м и Лъепкъ театрэ иактерхэр пстэумэ апеу адыгэ лъепкын тильтэхъафхэмкэ Лъепкъ театрэ театральнэ къэралыгъом ынапхэхэу, адыгэ культурэм, лъепкъ шэн-хабзэхэм язехъаюхэу, лъакыбым шыпсэурэ тильэпкъэзехъэмкэ Лъепкъ театрэ культурнэ къеним итамыгъэу зэрэштихэр Кукэнэ Мурат къычигъэтхыгъигь. Арышь, адыгэ актер ныжыкхэхэр ясэнхыят фэгъэсэгъэхэнхэр дунэе мэхъанэ зилэ юфыгъю инэу къызэфиҳы-сыжыгъигь. Еджа-кло къоштхэм иезигъэджэштхэм «Гъогур маф!» ариуагь.

ЗЭФЭХҮҮСҮЖХЭМРЭ ПШЬЭРҮЛХЭМРЭ

(Икзүх).

— УФ-м ухьумэнэмкэ и Министерствэ иунашьокэ, Адыгейм щыщ ныбжыкэ нэбгэрэ 550-рэ фэдиз мыгъэрэ гъэтхэ дээшгъом къулыкъум ашштыр. Апэрэ дээшгъор мэльтэйфэгүм и 19-м едгээжъэст, нэбгырипши гъогу тэхвашт. Къыхэгъэштыгъэн фае

ахэр хэушхъафыкыгъэ дээ операцием, Донецкэ ыкы Луганске народнэ республикэхэм, Запорожскэ ыкы Херсонскэ хэкум зэрэмышщхэр. Арышь, мы лъэнэкъомкэ ны-тихэр гумэкыгъо хэтынхэр ишыклагъеп. Төмөр Кавказым ыкы Кыблэ федеральнэ шьольтырим къулыку щахьыщ, — **кыуагь Александр Авериним.**

Дээ комисар шьхваэм къызэриуагъэмкэ, 2023-рэ ильэсүм щилэ мазэм и 1-м къышгээжъагъэу дээ учетын клалэхэр хагъэуцох, мэзищым къыклоц куулыкъу зыхыштхэр агъен-фэх. 2006-рэ ильэсүм къехъугъэхэу мыгъэ ильэс 17 хъухэрэд учетын хагъэуцагъэх, апэрэу электроннэ шыкагъэр къызфагъэ-федагъ, базэм дагъэхъагъэх.

Шоигъоныгъэ зиэу, еж-ежырэу къекуалэхээз мобилизацием зыхээшгээфагъэхэм зэрафэрэзэр А. Авериним къыхигъэшыгь. Непэрэ мафэм зээгъыныгъэм клатхэу дээ къулыкъум клохэрэм япчагъэ зэрэхахьорэр кыуагь.

Бжыххэ дээ дэшгъом зэфэхүүсжъеу фэхъугъэхэм нэужым ар къатегуущыагъ. Непэр Адыгейм икыгъэ нэбгыре 400 фэдизмэ чыпилэ зэфэшхъафхэм дээ къулыкъур ащахь.

— Непэрэ мафэм ехъулзэу

дээ къулыкъум ехъулзэу хэбзэгъэуцагъэм зэхъокыныгъэ фэхъугъэг, ныбжым хагъэхъону е къызэрэтыштхэ пальэр нахыбэ ашынэу тегущылхэми, аш епхыгъэ хэбзэгъэуцагъэ джыри щылэп. 2023-рэ ильэсүм дашхэремкэ зи зэхъокыгъэ хъуштэл, — **кыуагь А. Авериним.**

Юфтхъабзэм икзүхым журналистхэр зыгъэгумэкырэ упчлэхэм дээ комисар шьхваэм джэуапхэр къаритижыгь.

ДЕЛЭКЬО Анет.

«Артекым» клощтых

Урсыые зэнэкъою «Живая классика» зыфиорэм ишьольыр уцугъомы мафэхэм зэхащагъ.

Республикэм икылэхэм ыкы ирайонхэм къарыкыгъэ нэбгэрэ 33-рэ аш хэлэжьагь. Анахь дэгээжьоу зыкъээзгээлъэгъогъэ нэбгыришьр дунэе кілэцыкыр гупчэу «Артекым» клощтых.

Урсыием гъэсэнгъэмкэ и Министерствэ, президент грантхэмкэ Фондыр, нэмикэ къулукъухэр юфтхъабзэм кілэцко фэхъугъэх. Кыткіхъухэрэлэуххэр еджэним нахь фэш-

гъэнхэр, агукэ къыхахырэ тхыгъэм мэхъанэу илэр къыдальгытээ къеджэнхэр ары пшьэрэль шьхваиэу зэхэшцаклохэм зыфагъэуцужьырэр.

Зэнэкъоюм хэлэжьагъэхэм аныбжь ильэс 10-м къышгээжьагъяу ильэс 17-м нэсныштыгь. Теклоныгъэм уфэклоным пае едзигъуи 5 зэпылчынэу щытыгь. Апэрэ уцугъом классым исхэм ашшыу анахь дэгъоу

къеджэхэрэ къыхахыгъэх. Нэужым гурит еджаплэмкэ теклоныгъэ къыдэзыхыгъэр муниципальне уцугъом щызэнэкъоу гъэх ыкы шьольтыр уцугъом къеклонлагъэх.

Кілэццыкъухэм якэсэ произведенияхэм къахахыгъэ пычыгъохэм езбырэу, зыкъыдашызэ къяджагъэх. Аш мэхъанэу, купкэу илэр къээрэуго-игъэхэм алтагъээсныр ары

ахэр зыпильгъэхэр. Жюром хэтхэм анахь дэгъухэр къыхахынхэр йашшэх къафэхуягъэп. Юфтхъабзэм хэлэжьагъэхэм зэкэми дипломхэр афагъэшшошагъэх, лауреат хуягъэхэм ацэ къыралуагъ. Анахь дэгъоу зыкъээзгээлъэгъогъэ нэбгыришьр «Артекым» гъэмафэм клощтых.

Шхъэлхэо Дианэ теклоныгъэ къызэрэдихыгъэм льэшэу ыгъэ-

гушуагь, еджэнир иклас ыкы цыифхэм апашхъэ зыкъышишын гухахъо хегьуватэ. Бэшкэко Асхад сэмэркъэу нэшан хэлъэу къызэджэгъэ пычыгъор льэшэу агу рихыгь. Теклоныгъэ зыкъээзыхыгъэ клалэр «Артекым» зэрэклощтым ыкы аш исэнаушигъэ къызэрэшигъэлъэгъоштым зэрагъэгушхорэр къытиуагъ.

ДЕЛЭКЬО Анет.

«ШЭЖЬЫР ИХЫОР»

Мыекуапэ дэт гурт өджаплэу N 10-м икэлэеджэклэ юнармейцэхэр къэлэ лыхъужъэу Волгоград бэмышлэу кыкыжыгъэх. Дзэ-патриотическэ юфхъабэу «Волна памяти» зыфиорэм кыдыхэлтыгъэу ахэр аш ащэгъагъэх.

Тарихъымкэ мэхъанэ ин зинэ чыпэ зээфшъяафхэр къэлэеджаклохэм къалъегъэх. Мамаев курган ахэр щылагъэх ыки зэлшашээр скульптурэу «Родина-матерь зовет!» зыфиорэр зэрагъельэгъэу. Джащ фэдэу музею «Шэжым» члащагъэх.

Павловым иунэ ыки Гергардт хуугь, Сталинград щыклогъэ ишхъал нэрыльгъэу къафэ-

хуугь, АР-м шэныгъэмрэ гъесэньямрэ и Министерствэ къы-

Лъэпкъым итарихъ изы нэкIубгъу

«Сым исурэт» зыфаIорэм фэдагъ

Ильэпкъ фэлэжъагъэм ищутху мыухыжь. Ахэм афэдэхэм ягушхъэ лэжыгъэ адигэ лъэпкъыр ашэнымкэ, исэнаущыгъэ агъешлагъоу дунаим джыри тетынимкэ мэхъанэшхо ил.

Зээгъешэнэу, ау зыпари къызгурлыга-гъэп. Згэтилэпэу сицысэу сянэж къыс-шхъяархыи ышхъэ ыгъессыгъ нахь, къысэцэцлагъэп. Сигэтилэс къысфиотагъ, ишыклагъэхэр къыштэхи, тхыхъэри еж-еҗыреу хибзыги, зэрхэбдэ-кыщт шыккэр сигъешлагъэ. Джы сугу къеожы тэрээзу зэрэзсэмыгъешлагъэгъэр.

Непэ нахь къыхэзгэшцуу сыйызтэгүүшүйэнэу сыйыфаар Мин-Къутасэ иальбом ыкышишо тет бзыльфыгъэм исурэт ары. Сурэт Iашыгъэмэ, сурэт тэхыгъэмэ зэхэтфын тымылъекъеу берэ тыйзэнэкъо-къуугъ. Ежь альбомым аш ехыллагъэу зи тхыгъэ дэтыгъэп. Ильэс 60 тешэжыгъэу Кушуу Аслын итхыльэу «Гончарный круг» зыфиорэр Лъэпкъ тхыльеджаплэс сапэ къышифагъ. Тэлкы сыйыхэлтийхэм, гъэшэвонхэр дээгъотагъэх. Унэм къэсхы нахь сишилкъялоу седжагь. Мы къеслэгэштири аш къидээгъотагъ. Ти-цыккүгээ тшэн тымылъекъигъэм ишъылкъялэ мыш къыдэсхыгъ. Ар адигабзэклэ къесхти: «Хэта М-К. Азэматэм иальбомэу «Адигэ лъэпкъ тхыпхъэхэр» зыфиорэм ыкышишо тет сурэтым итыр? Ар Iэккэ шыгъэ сурэтэп, фотоапаратыгъэ тэхыгъэ сурэт нахь. Хэта а бзыльфыгъэ зэкүж дэхэ дэдэр? Ар Хятэгъу Мерэм Къарбэч ыпхъур ары. Мерэм 1900-рэ ильэсэйм къуаджэу Лахъыкъуаа къыщыхъуугъ. Зышэштыгъэу, зыгу къэкыжхэрэм къызэрал-тэжырэмкэ, Мерэм дэхэ блэкыгъэу щыгъигъ. 1918-рэ ильэсэйм унагьо ихагь. Шыхъэгъусэ фэхъугъагъэр Шумэнъыкъо Алджээрэй арыгъэ. Ар къуаджэу Бжыхъэкоежийм щыгъигъ. Мерэм сабыилл къылыфагъ. Зы пшъэшэжъиремэ шъэжъиремэ цыккэ дэдэхэу дунаим ехыжыгъагъэх, ыкы нахыжъеу Къунчыкъо 1942-рэ ильэсэйм Хэгъэгү зэошхом хэкюдагь. Псаоу зы къо къыфэнагь. Аш щылагъэр Күшкү.

Бэмышлэу тиреспубликэ щыгъяаунэ-фыкыгъ адигэ бзыльфыгъэ цэрыгоу Азэмэти Мин-Къутасэ къызыхъуугъэ мафэр.

Сэ непэ зигугъу къэсшы сшоингъор Мин-Къутасэ иофшэгъэх хэламэтэу «Адигэ лъэпкъ тхыпхъэхэр» («Адигейский народный орнамент») зыфиорэр ары. А иальбомышхор къызыдэклэм ильэс 10 нылэп сиынбжыгъэх, ау сшоингъешэгъонэу къасштэти, сыйфас-къыпээ сеплъыщтыгъ. Ар сяте къыщ-фыгъэу ильэсэйбэрэ тиунэ ильыгъ, ау зыгорэм тихи, къититыхъигъэп, лъэшэу сиыгъ къео зэрэшлэоклодыгъэх.

А лъэхъаным унагъохэм джыри бэу арыбгууэтштыгъ дышьэндагъэхэр: лэ-ныстальхэр, сыхьатылхэр, чысехэр, жыфхэр. Сэ сянэжки еж-еҗыреу хидыкыгъэхэр аш фэдэхэр бэу тиагъэх. Джыри сиакыл къыхыщтыгъэх ахэм уасэу ялэр, ау лъэшэу сшоингъешэгъонэу дышье Луданэклэ аш фэдэу хэбдыхын зэрэлжээкыщтыр. Сыупчэнным ычы-пэклэ зызгъебыльи, лэнистальэр згъэ-тэлпэгъягъэ зэрэхэдыхыгъэ шыккэр

«Адигэ лъэпкъ тхыпхъэхэр» къидэ-кынкэ мэфэ зытущ нахь имыэжэй. 1961-рэ ильэсэйм Мерэм идунаи ыхъожыгъ. Псаоу щыээ альбомыр ылъэгъунэу инасып къыхыгъэй».

Тхыльым информации дэтыр аш къышеухы. Адэ шиэнкэ гъэшэгъонба Мерэм къо закьюу къыкленгъем ишынгъэ гъогу, сабийхэр илагъэхэмэ, ахэм ашыц горэ янэж фэдэу дахэу къахэгъэгъэмэ. Мир адигэ лъэпкъим ихьишээ зы сатырэ цыккюу хэбгээуцон зэрэлжээ-кыщтым уеджэндэшынэу къысщихъу-рэп.

Хятэгъу Мерэм исурэт «Черкешенка» зыфиору X. X. Сукуновырэ И. X. Сукуновамрэ атхыгъэ тхыльми ыкышишо тет.

P.S. Күшкү Аслын къызэритхырэмкэ, 1990-рэ ильэсэйм Клуб Ѣэбан ыпхъоу Сайдэ Америкэм зэком, зэрэгэблэгъэгъэ унэ горэм ичыпэ хэхыгъэ илахьыг бзыльфыгъэм, Мерэм, исурэт щилзэгъу. А унагъор Хятэгъу хэхыгъэ Шумэнъыкъо зыкы ахэтэп. Мин-Къутасэ иальбомэу «Адигэ лъэпкъ тхыпхъэхэр» зыфиорэм сурэтэу дэтыгъэм ар тиришикыгъ тильэпкъэгъуу Сайдэ эзгэгъэблэгъагъэм ишшэшэжьые. Джащ фэдизэу Мерэм идэхагъэ уасэ фашы-щтыгъ, «сым исурэт» зыфиорэм фэдагъ.

Адигэ джэгүхэм зэращашищтыгъэу, джэгү горэм анах пшъэшэ дахэр къы-щыхыхынэу зырахъухъэм, «оссэшэхэм» зэдьрагъаштэу Мерэм къагъэлэгъуагъ. Ау къахэгъигъэхэр, арэущтэу дэхэным пae зыгорэхэр зеришигъигъуу. Арыти, Мерэм зырагъэ-тхыакыгъигъ. Ау аш идэхагъэ зыкы зэхъо-кыгъигъ. Хятэгъу хэм ялакъо фэгъэхы-гъуу Күшкү Аслын ыгъоигъэхэм а хуугъэшлагъэу Мерэм елхыгъэри ахэт.

ХЬАУДЭКЬО Сар.

къ. Мыекуапэ.

зэрэщауагъэмкэ, юнармейцэхэм ашыщхэм а къалэм при-сягер щаштагь. Яхгээгү ыки юнармием афэшыгъкъэхэу гу-щыгэ пытэ атыгъ. Мыш ыпэккэ Беслан къыщыхъу тхъамы-клагъом епхыгъэ шэжкэ юфтхаб-зэм къэлэеджаклохэр хэлэжэ-тьагъэх.

Мы мафхэм АР-м гъесэн-гъэмрэ шэныгъэмрэкэ имини-стрэ ишшэрильхэр зыгъ-цэклээр Евгений Лебедевыр къэлэеджаклохэм alyklarg.

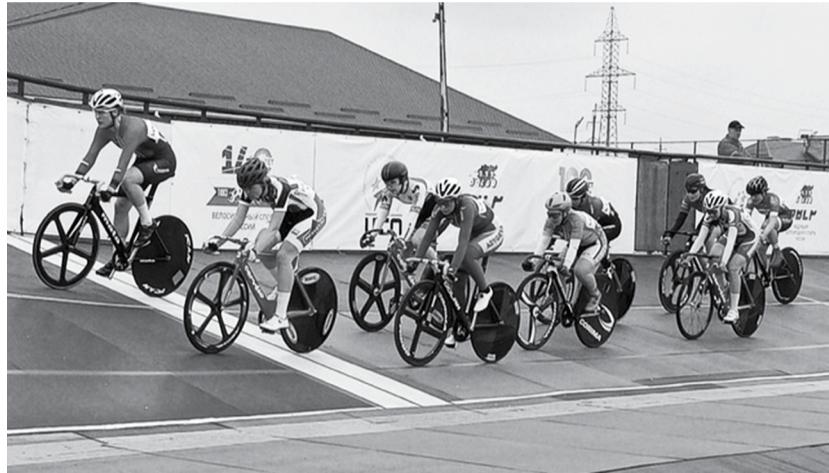
— Къэлэеджаклохэм агу риҳыгъээз бэ къауатэрэр. Хэгъэгум итарихъ ашэнымкэ мыш фэдэ юфтхабзэхэм мэхъанэшхо ял, ар зэшопхы-ныр Iашхээ щытэп, арыш, зэхэщаклохэу шоигъоныгъэ зиэу къытэуалэхэрэм Iэпшэ-гъту тафхьу. Къыткэхъухъэрэ лэууххэм тарихыр зэршо-гъэшэгъоныр, зэрэзэрагъа-шээрэ зытльэгъуу, тегъэ-гушо, — elo Евгений Лебедевым.

Кушъхъэфэчъэ спортыр

ГъэхъэгъэшЛухэр ашыгъэх

Кушъхъэфэчъэ спортымкэ бзыльфыгъэхэм ыкызыныбжь имыкыуగъэхэм язэнэкъокъухэр Мыекъуапэ щыкыуагъэх. Республиком икъэлэ шыхъаэ къэзыгъэлъэгъогъэ спортсменхэм гъэхъэгъэшЛухэр ашыгъэх.

Урысые зэнэкъокъухэм къадыхъэлтиягъэу къизэдечьагъэхэм гъэх. Ростов ыкызы Тульскэ хэкухэм ялЫклоу Софья Володинам очко пчагъэу къахыгъэм елъыгъэу медальхэр афагъэшьоша-

Иркутскэ хэкум испортсменкэу Валерия Ковязинаар, ящэнэрэ чыпшэр къидихыгъ Адыгэ Республикар къэзыгъэлъэгъогъэ Анастасия Могилевскаяям.

Урысые и Кубок икъыдэхын фэгъэхыгъэ зэнэкъокъухэри рагъекъокъигъэх. Адыгэим испортсменкэу Елизавета Арчбасовам теклоныгъэр къидихыгъ, ятлонэрэ хуугъэ Омскэ ыкызы Новосибирскэ хэкухэм ялЫклоу Мария Иванцо-

вар, ящэнэрэ чыпшэр фагъэшьошагь Адыгэим испортсменкэу Гюель Мартыновам.

Джаш фэдэу скретчымкэ зэнэкъокъухэр гъэшлэгъону клаучьагъэх. Зэфэхысыжхэм къизэрэгъэлъэгъуагъэмкэ, аэрэ ыкызыщэнэрэ чыпшэр къидахыгъэх Адыгэим испортсменкэху Гюель Мартыновамэр Анастасия Могилевскаяямрэ, ятлонэрэ хуугъэ Мария Иванцовар.

Дзюдо

Спортсмен 250-м ехъу хэлэжьагъ

Дзюдомкэ зэуухыгъэ турнир Ростов хэкум икъалэу Новочеркасске щыкыуагъ. Апшэрэ катогориө зиэ тренерэу А.В. Минаевым ишэжь фэгъэхыгъэ зэнэкъокъум зыныбжь ильэс 18-м шомыкыгъэ калэхэр ыкызы шашьэхэр хэлэжьагъэх.

Спортсмен 250-м ехъумэ заушшэтийн амал ялагь. Мы зэнэкъокъум хэлэжьенэу Адыгэ Республикири рагъэблэгъагъ. Джаш фэдэу Ростов хэкум, Краснодар хэкум, Ставрополь хайхэм, Донецкэ Народнэ Республиком, Къэбэртэе-Бэлькъарым ыкызы Къэрэшэе-Щэрдэжсэм ялЫклохэр бэнагъэх.

Адыгэим идзюдоистхэм медали 10 къахыгъ. Теклоныгъэр къидахыгъ Хъакъэко Данэ, Елена Шаталовам ыкызы Анастасия Корковам. Нэбгырихмэ ящэнэрэ чыпшэр къафагъэшьошагь: Е. Бойкам, К. Дзагаловам, К. Букреевам, М. Лодневам, В. Пылевам. Аш нэмыкэу яонтэгъуэгъэ елъытыгъэу хагъэунэфыкыре чыпшэр къидахыгъэх А. Коржованам ыкызы М. Лодневам.

Тиспортсменхэм, ахэм ятренирхэм тафэгушо, тапэки мыш фэдэ гъэхэгъэшЛухэр ашынхэу, ыпэки лынкотэнхэу афэтэо.

Зэхээшагъэр ыкызыдээс-гъэшыэр:
АР-м лээпкэ Йохэм-кэ, Иэкыб къэралхэм ашыпсэурэ тильэпкээгъухэм адярыжээ зэпхынгъэхэмкэ ыкызыщэбар жуутгъэм иамалхэмкэ и Комитет
Адрессыр: 385000
к. Мыекъуапэ, ур. Крестьянскэр, 236

Редакциер зыдэшыэр: 385000, к. Мыекъуапэ, ур. Первомайскэр, 197.
Телефонхэр: приемнэр: 52-16-79
Редакцием авторхэм къаихыэр А4-кэ заджэхэрэ тхъапхэу зипчагъэкэ 5-м емыхъухэрэр ары. Сатырхэм азыфагу 1,5-рэ дэлтээ, шрифтыр 12-м нахи цыкынену щытэп. Мы шапхъэхэм адимыштэрэ тхыгъэхэр редакцием зэклигъэжийхэй.
E-mail: adyvoice@mail.ru

Зыщаушхъятыгъэр: УФ-м хэутийн Йохэмкэ, телерадиокъэтынхэмкэ ыкызы эзльты-Іэсикэ амалхэмкэ и Министерствэ и Темир-Кавказ чыпшэр гъэйоришап, зэраушхъятыгъэ номерыр
ПИ №ТУ23-00916

Зыщаушхъятыгъэр
ОАО-у «Полиграф-ЮГ», 385000, к. Мыекъуапэ, ур. Пионерскэр, 268

Зэкіэмкіи
пчагъэр
4230
Индексхэр
П 4326
П 3816
Зак. 632

Хэутийнм узшыкытэхэнэу щыт уахьтэр Сыхьатыр 18.00
Зыщаушхъятыгъэхэу уахьтэр Сыхьатыр 18.00

Редактор шхъяэр
Мэшлэкъо С. А.

Редактор шхъяэр
игуадзэр
Тэу З. Дз.

Пшьэдэкыжээ зыхьырэ секретарыр
Жакіэмкыо А. З.